

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 · 50 · 2009

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

СТОЯНОВА-ЦАКОВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 17967/03 г.)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

25 юни 2009 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

25/09/2009 г.

Това решение може да претърпи редакционни промени.

По делото на Стоянова-Цакова срещу България,
Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като Отделение, състоящо се от:
 Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,
 Райт Марусте (Rait Maruste),
 Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),
 Ренате Йегер (Renate Jaeger),
 Марк Вилигер (Mark Villiger),
 Миряна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska),
 Здравка Калайджиева, *съдии*,
и Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на Отделението*,
след проведено закрито заседание на 2 юни 2009 г.,
се произнесе със следното съдебно решение, постановено на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 17967/03 г.) срещу Република България, подадена на 19 май 2003 г. пред Съда на основание на чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") от българската гражданка г-жа Маргарита Викторова Стоянова-Цакова ("жалбоподателката").

2. Жалбоподателката е представлявана от г-жа Н. Костова – адвокат, практикуващ в град София. Българското правителство („правителството“) е представлявано от своя агент – г-жа М. Димова от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателката твърди по-специално, че производството, в което тя оспорва ползването на апартамента с бившия си съпруг, е несправедливо, тъй като Върховният касационен съд не се е запознал с писмените бележки, представени от нейния адвокат.

4. На 20 септември 2010 г. председателят на Пето отделение на Съда решава да изпрати уведомление за жалбата до правителството. Съдът решава също да разгледа едновременно допустимостта и съществуването на жалбата (чл. 29, ал. 3 от Конвенцията).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

1. Жалбоподателката е родена през 1956 г. и живее в град София.

6. След молба от бившия ѝ съпруг на 29 октомври 1998 г. Софийски районен съд прекратява брака им. Той дава на жалбоподателката родителските права над единственото им дете, както и правото на ползване на бившето семейно жилище. Съдът установява, че това жилище е апартамент, придобит съвместно от бившите съпрузи по време на брака им, разположен е в квартал „Стрелбище” в град София и е предназначен за жилищните нужди на семейството (жалбоподателката се премества в този апартамент през 1997 г., въпреки че не е напълно завършен). Фактът, че бившият съпруг на жалбоподателката никога не е живял там, не е от значение, тъй като това е резултат от пренебрегване от негова страна на задължението му да съжителства със съпругата си. Тъй като на жалбоподателката са предоставени родителските права над единственото им дете, съдът постановява, че тя е има право да ползва апартамента.

7. Бившият съпруг на жалбоподателката подава жалба срещу решението на съда по отношение на бившето семейно жилище. Той твърди, че такова в действителност се явява друг апартамент, разположен в квартал „Борово” в град София и съвместно притежаван от него, майка му и сестра му – където съпрузите са живели преди фактическата им раздяла през 1995 г.

8. На 16 юни 2000 г. Софийски градски съд потвърждава решението. Той се съгласява със Софийски районен съд, че бившето семейно жилище е апартаментът в квартал „Стрелбище”, тъй като той е придобит за жилищните нужди на семейството чрез предварителен договор със строителя, сключен по време на брака – защото по това време съпрузите не притежават друг дом и защото жалбоподателката и нейното дете живеят там по времето, когато бракът е прекратен. Апартаментът в квартал „Борово” не е бившето семейно жилище, защото той е съсобственост на бившия съпруг на жалбоподателката и трети лица, а и двамата съпрузи са го напуснали през 1995 г.

9. Бившият съпруг на жалбоподателката обжалва за законосъобразност.

10. С решение от 29 март 2001 г. Върховният касационен съд отменя решението на по-долната инстанция и връща делото. Той постановява, че бившето семейно жилище е апартаментът в квартал „Борово”, а не новопостроеният апартамент в квартал „Стрелбище”. Според установената му съдебна практика бившето семейно жилище е това, което е използвано преди прекратяването на брака, а в случай на фактическа раздяла, предхождаща прекратяването му – това, което се използва преди раздялата.

11. След като делото е върнато на Софийски градски съд, с решение от 20 март 2002 г. той отново потвърждава решението на Софийски районен съд. Позовава на тълкувателно решение № 12/1971 на Пленума на Върховния съд (вж. параграф 18 по-долу), според чиято точка 2б в случай на фактическа раздяла бившето семейно жилище е

това, което е придобито по време на раздялата със средства, натрупани по време на брака. Въз основа на това Съдът постановява, че бившето семейно жилище е апартаментът в кв. „Стрелбище”. Предвид недвусмисленото правило, посочено в тълкувателното решение, обстоятелството, че съпрузите не са живели заедно в този апартамент, е без значение.

12. Бившият съпруг на жалбоподателката обжалва за законосъобразност.

13. Върховният касационен съд провежда заседание на 9 октомври 2002 г. Жалбоподателката е представлявана от адвокат, който иска от съда да отхвърли жалбата и заявява, че е развил своите аргументи в писмени бележки, които представя по време на заседанието.

14. В писмените си бележки, които са изложени на четири страници, адвокатът на жалбоподателката твърди, че Софийски градски съд не е допуснал грешка, като се е позовал на тълкувателно решение № 12/1971, вместо да следва насоките на Върховния касационен съд, посочени в съдебното решение от 29 март 2001 г., защото когато има противоречие между указания, дадени по конкретно дело, и предвидено в задължително тълкувателно решение положение, последното има превес. Той също така представя редица аргументи защо апартаментът в „Стрелбище” е бившето семейно жилище и защо ползването му трябва да бъде предоставено на жалбоподателката. Той твърди, че този апартамент е придобит от съпрузите за жилищните нужди на семейството, че жалбоподателката е допринесла финансово за неговото придобиване и че единствената причина, поради която тя няма право на собственост върху него, е отлагането от страна на бившия ѝ съпруг на сключването на окончателен договор за придобиването му със строителя. Жалбоподателката завежда отделно дело, с което иска съдът да обяви предварителния договор със строителя за окончателен. Това дело обаче все още е висящо. Съпрузите живеят в апартамента от 1997 г. насам, но дори да се предположи, че бившият съпруг на жалбоподателката не е живял там през целия период, това е така поради неизпълнение на задължението му да съжителства със съпругата си. Жалбоподателката и детето не могат да живеят в апартамента в „Борово”, защото той не е бившето семейното жилище, а и това би означавало да съжителстват с роднините на бившия съпруг, с които не са в добри отношения.

15. На 21 ноември 2002 г. Върховният касационен съд отменя решението на Софийски градски съд. В началото на своето решение от две и половина страници той отбелязва, че жалбоподателката не е представила становище в производството пред него. Той установява, че няма индикация съпрузите да са получили документ за собственост и по този начин да са придобили апартамента в „Стрелбище” по време на брака; по отношение на апартамента има само предварителен договор. Датата на предаване на владението на апартамента е без

значение. Ето защо точка 2б от тълкувателно решение № 12/1971 (вж. параграф 18 по-долу) не е приложима. Дори и ако съпрузите бяха придобили апартамента по време на брака, той нямаше да се превърне в семейно жилище, тъй като не е придобит с цел да удовлетвори жилищните нужди на семейството. Когато домът не е придобит с такава цел, точка 2б е неприложима поради отмяната през 1991 г. на комунистическия закон, ограничаващ броя на имотите, които дадено лице е разрешено да притежава. Съответно финансовият принос на двамата съпрузи може да бъде от значение единствено за наличието или липсата на съвместно право на собственост на жилището, придобито по време на брака, но не и за предназначението му като семейно жилище. Бившето семейно жилище е апартаментът в кв. „Борово”, тъй като съпрузите са живели там преди тяхната фактическа раздяла през 1995 г. И понеже детето им вече е пълнолетно, а жалбоподателката споделя част от отговорността за разтрогването на брака, ползването на бившето семейното жилище следва да се предостави на бившия ѝ съпруг.

16. На 29 ноември 2002 г. адвокатът на жалбоподателката иска от Върховния касационен съд да поправи констатацията в решението си, че той не е представил становище в касационното производство. Адвокатът счита, че тази констатация е явна грешка, защото, както е отбелязано в протокола от съдебното заседание, той е представил становище, което е включено след страница 10 в материалите по делото. На 6 декември 2002 г. съдът отказва, заявявайки, че могат да бъдат поправени само грешки в диспозитива на съдебното решение.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

17. Чл. 107, ал. 1 от Семейния кодекс от 1985 г. предвижда, че когато съдът допуска развод, той предоставя ползването на семейното жилище на единия от съпрузите, когато то не може да се ползва поотделно от двамата. При вземането на решението си съдът трябва да има предвид интересите на децата, вината за разстройството на брака, здравословното състояние на съпрузите и всички други релевантни обстоятелства.

18. Тълкувателно решение № 12/1971 на Пленума на Върховния съд (постановление № 12 от 28 ноември 1971 г., Пленум на ВС) е прието на 28 ноември 1971 г. при действието на Семейния кодекс от 1968 г. (заменен впоследствие от Семейния кодекс от 1985 г.). Решението се отнася до всички въпроси, свързани с използването на бившето семейно жилище. Точка 2б от диспозитива му определя бившето семейно жилище като такова, придобито докато съпрузите са фактически разделени, но със средства, натрупани по време на брака.

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 6, АЛ. 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

19. Жалбоподателката се оплаква на основание на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията, че Върховният касационен съд неправилно е установил, че тя не е представила становище в рамките на производството пред него и не е разгледал нейните доводи и възражения срещу жалбата за законосъобразност на бившия ѝ съпруг.

20. Чл. 6, ал. 1 предвижда, доколкото е приложим:

„Всяко лице при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения ... има право на справедливо ... гледане на неговото дело ...”

A. Становищата на страните

21. Правителството анализира подробно мотивите, посочени от Върховния касационен съд, и достига до заключението, че съдиите, които са разгледали делото, са оценили изцяло представените от страните доказателства и основателността на доводите им. Следователно съдебният състав, който е решил делото, е бил запознат в детайли с писмените бележки и доводите на страните, а констатацията в съдебното решение, че жалбоподателката не е изразила становище, е чиновническа грешка по невнимание.

22. Жалбоподателката твърди, че текстът на решението ясно показва, че Върховният касационен съд не е взел под внимание писмените бележки, представени от адвоката ѝ. Според нея предположенията на правителството относно този факт – който в никакъв случай не може да се установи пряко – са напълно опровергани от съдебното решение. Единственият начин за външни лица да упражнят контрол върху процеса на вземане на решения на съдилищата е да разгледат писмените мотиви, посочени в тях. Това са официални документи, които обективират *ratio decidendi* (мотивите на решението) на съда. Нищо по делото не показва, че Върховният касационен съд – в противоречие със собственото му изявление – се е запознал с представените му писмени бележки.

Б. Преценката на Съда

23. Съдът счита, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на чл. 35, ал. 3 от Конвенцията, нито е недопустимо на други основания. Следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

24. Що се отнася до съществуването на жалбата, Съдът отбелязва, че правото на справедлив съдебен процес, както е гарантирано от чл. 6, ал. 1, включва правото на страните по делото да представят всякакви становища, които те сметат за относими към тяхното дело. Тъй като целта на Конвенцията е да гарантира, че правата не са теоретични или илюзорни, а практически и ефективни, това право би могло да бъде ефективно, само ако становищата в действителност са „чути” и надлежно разгледани от съда. С други думи, целта на чл. 6, освен другото, е да задължи „съда” да извърши подходяща оценка на представените от страните становища, аргументи и доказателства, без да това да влияе върху неговата оценка дали те са от значение за решението му (вж. *Куадрели срещу Италия (Quadrelli v. Italy)*, № 28168/95, § 34, 11 януари 2000 г.; и *Дюлоран срещу Франция (Dulaurans v. France)*, № 34553/97, § 33, 21 март 2000 г., с допълнителни препратки). В този контекст Съдът е подчертавал важността на явяването в правораздаването, но в същото време той е изяснил, че гледната точка на заинтересованите лица сама по себе си няма решаващо значение. Опасенията на страните по делото по отношение справедливостта на производството трябва да са обективно обосновани (вж. *Краска срещу Швейцария (Kraska v. Switzerland)*, 19 април 1993 г., § 32, серия А, № 254-Б).

25. В настоящия случай Съдът на първо място отбелязва, че правителството не оспорва, че след обжалването за законосъобразност от страна на бившия съпруг, адвокатът на жалбоподателката действително е подал писмени бележки във Върховния касационен съд (вж. като пример за обратното *Куадрели*, цитирано по-горе, § 33).

26. Следователно трябва да се установи – доколкото е възможно въз основа на материалите по делото – дали Върховният касационен съд действително е взел предвид тези писмени бележки, когато е решавал делото. По този въпрос следва да се отбележи, че в началото на своето решение този съд посочва, че жалбоподателката не е направила никакви изявления, което навежда на мисълта, че той не е взел предвид писмените бележки. При все това от неговите мотиви става ясно, че той е разгледал всички съществени въпроси по делото и е отделил внимание на основните аргументи, повдигнати в писмените бележки, представени от адвоката на жалбоподателката, а именно: приложимостта на тълкувателно решение № 12/1971, въпроса дали съпрузите са придобили апартамента в „Стрелбище” по време на брака, както и въпроса дали финансовият принос на жалбоподателката е от значение в този контекст (вж. параграфи 14 и 15 по-горе). Не е задача на Съда да проверява дали това решение е правилно от гледна точка на българското законодателство, тъй като той не е апелативен съд по отношение на националните съдилища и не може да разглежда фактически или правни грешки, които се твърди, че са направени от тях (вж., наред с много други, *Гарсия Руис срещу Испания (García Ruiz v. Spain)* [ГК], № 30544/96, § 28, ЕСПЧ 1999-I; и *Корнелис срещу Нидерландия (Cornelis v. the Netherlands)* (реш.), № 994/03, ЕСПЧ 2004-V (извадки)). Достатъчно е да се отбележи, че мотивите на Върховния касационен съд показват, че той е запознат с аргументите, повдигнати в писмените бележки. Освен това е ясно, че писмените бележки действително са включени в съдебната преписка по делото (вж. като пример за обратното *Куадрели*, цитирано по-горе, § 34) и че адвокатът на жалбоподателката е наясно с този факт (вж. параграф 16 по-горе).

27. Съдът по-нататък отбелязва, че след като се е запознал с решението на Върховния касационен съд, адвокатът на жалбоподателката не е изразил никакви съмнения относно това дали неговите аргументи всъщност са разгледани от Съда; той само е поискал поправка на параграф от решението, където погрешно се споменава, че той не е представил становище (вж. параграф 16 по-горе).

28. С оглед на изложеното по-горе Съдът не намира доказателства, които навеждат на мисълта, че Върховният касационен съд не е разгледал с дължимата грижа писмените бележки, представени от адвоката на жалбоподателката, преди да постанови решението по делото. Опасенията на жалбоподателката по този въпрос, които не се споделят от нейния адвокат и се основават изцяло на, както изглежда, чиновническа грешка в решението на съда, не могат да се считат за обективно оправдани.

29. Ето защо не е налице нарушение на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

30. Жалбоподателката се оплаква на основание на чл. 13 от Конвенцията, че не съществува правно средство за защита по отношение на нарушението на правото ѝ на справедлив съдебен процес от страна на Върховния касационен съд.

31. Чл. 13 предвижда:

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в тази Конвенция, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.”

32. Съдът не счита за необходимо да разглежда дали оплакването на жалбоподателката е защитимо. Той отбелязва, че когато се твърди, че нарушение на Конвенцията е извършено от най-висшия съд или орган в държавата, прилагането на чл. 13 е предмет на подразбиращо се ограничение, тъй като този член не може да се тълкува като изискващ създаването на специални органи за целите на разглеждането на жалби срещу решения на най-висшите съдилища (вж. *Крочиани и други срещу Италия (Crociani and Others v. Italy)*, № 8603/79, № 8722/79, № 8723/79 и № 8729/79, Решение на Комисията от 18 декември 1980 г., Решения и доклади 22, стр. 147, на стр. 223 – 224; *Мирман срещу Швеция (Myrman v. Sweden)*, № 13538/88, Решение на Комисията от 7 май 1990 г., непубликувано; *Р. А. и Л. А. срещу Швеция (R.A. and L.A. v. Sweden)*, № 21524/93, Решение на Комисията от 9 юли 1993 г., непубликувано; и *Амихалачиоае срещу Молдова (Amihalachioaie v. Moldova)* (реш.), № 60115/00, 23 април 2002 г.).

33. Следователно това оплакване е явно необосновано и трябва да бъде отхвърлено в съответствие с чл. 35, ал. 3 и 4 от Конвенцията.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* за допустима жалбата относно твърдяната несправедливост на производството, а останалата част от жалбата за недопустима;
2. *Постановява*, че не е налице нарушение на чл. 6, ал. 1 от Конвенцията.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 25 юни 2009 г. в съответствие с чл. 77, ал. 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар на Отделението

Пеер Лоренцен
Председател